

Neanderthal Lifeways, Subsistence and Technology: One Hundred Fifty Years of Neanderthal Study, Nicholas J. Conard and Jürgen Richter (eds.), Vertebrate Paleobiology and Paleoanthropology Series. New York: Springer, 2010, 293 p.

Istoria abordărilor folosite de comunitatea științifică în tratarea omului de Neanderthal de-a lungul ultimilor 150 de ani a avut un parcurs sinuos, oglindind și oferind noi imagini ale acestuia cu fiecare etapă sau tendință. Afirmția lui Gamble, *every age gets the Neanderthals it either deserves, or wants*, deși oarecum ironică, este probabil cea mai bună descriere succintă a acestei istorii. Pe lângă faptul că aduce un bogat pachet de date noi, lucrarea tratată aici are totodată deosebitul rol de a oferi publicului întocmai proiecția științifică actuală asupra omului de Neanderthal, ea reprezentând rezultatul conferinței aniversare *150 Years of Neanderthal Discovery*, desfășurată la Bonn în perioada 21–26 iulie 2006 (declarat *Jahr des Neanderthalers* în Nordrhein-Westfalen). Volumul aparține de fapt unei serii, *Vertebrate Paleobiology and Paleoanthropology Series*, unde pandantul său, intitulat *Continuity and Discontinuity in the Peopling of Europe* (ed. Silvana Condemi, Gerd-Christian Weniger), reunește o serie de articole ce tratează în principal problematici legate de statutul biologic al omului de Neanderthal.

Din punct de vedere al structurii, cele 21 de capitole (45 de autori în total), sunt grupate în cinci părți tematice. Prima parte tratează în mod oarecum firesc cadrul cronologic, fiind atinse însă și alte aspecte. În ceea ce privește debutul Paleoliticului Mijlociu, J. Richter ridică mai multe semne de întrebare și indică nevoia unor reevaluări mai ample a siturilor cheie. O analiză interesantă asupra câtorva situri datate în prima parte a ultimului maxim glaciatic, localizate în vestul Germaniei (Uthmeier et al.), contrazice ideea de Neanderthal inadaptabil la medii diverse, demonstrând încă o dată flexibilitatea și succesul strategiilor implementate de aceștia. Jean Gagnepain și Claire Gaillard contribuie în lucrarea de față cu o perspectivă asupra evoluției tehnologice, documentată în trei locații cu locuiri îndelungate și relativ continue din Valea Verdon. Deși în toate cele trei locații sunt observate tendințe pozitive în ceea ce privește tehnologia și selecția materiei prime, fiecare păstrează totuși un caracter individual, ce poate însemna fie evoluții izolate, fie inadvertențe cronologice. Prima parte a volumului este încheiată de D. Richter, care propune o metodă îmbunătățită de datare TL, ce presupune utilizarea unor eșantioane mult mai reduse cantitativ. Metoda, cu aplicații diverse, este într-adevăr binevenită.

Următorul segment, cel mai scurt de altfel, reunește câteva studii axate pe strategiile de subzistență și de procurare a materiei prime, teme discutate mai amplu sau mai succint și în alte părți ale volumului. Capacitatea de adaptare la mediul ambiant revine în mod firesc și aici, Windheuser și Roebroeks încercând să schițeze o imagine a strategiilor adoptate în Emian, lucru dificil din cauza numărului redus de situri care să

aducă indicii precise în acest sens. Deși nenumărate studii au arătat că peisajele deschise au reprezentat un mediu favorabil în economia grupurilor umane ale Paleoliticului Mijlociu, nu același lucru se poate spune, cel puțin la acest moment, despre peisajul în care domină pădurile de foioase.

Partea a treia a volumului, dedicată abilităților cognitive și cunoștințelor tehnologice, este începută de S. Kuhn cu o contribuție ce se află în perfectă concordanță cu tema conferinței desfășurată la Bonn. Cu un stil de expunere logic și ușor de urmărit, acesta trece în revistă rezultatele modelelor teoretice de examinare a strategiilor de procurare și utilizare a resurselor de materie primă implementate până în prezent. Autorul nu se oprește însă aici, evidențiind nevoia elaborării și adoptării unor noi modele, care să pună accentul pe analize de tipul *intra-assemblage*. Cu riscul de a trece într-o notă subiectivă, această contribuție s-a dovedit cea mai plăcută lectură din întregul volum. Articolul teoretic al lui Kuhn este completat de câteva analize tehnologice aplicate care, deși adecvate, sunt axate exclusiv pe situri din Europa de Vest.

Faptul că a patra parte, ce tratează aspecte ale organizării sociale și utilizării spațiului, este deschisă de C. Gamble nu reprezintă deloc o surpriză pentru cei familiarizați cu acest autor. Denunțând încă o dată metodele falimentare de a privi și analiza societățile paleolitice, Gamble cere o schimbare totală a perspectivei. În ciuda punctelor forte, articolul de față este departe de a clarifica măcar parțial problema, întrucât propunerile sale au de trecut încă proba aplicabilității. Demnă de menționat este și contribuția lui Lourdeau. Modul de abordare folosit de acesta în analiza complexă asupra sitului *Umm el Tlel* din Orientul Apropiat este unul extrem de interesant. Evident, situl și unitatea stratigrafică în discuție reprezintă totuși o situație excepțională, datorită bunei sale conservări.

Perioada finală a Paleoliticului Mijlociu și tranziția către Paleoliticul Superior s-a bucurat întotdeauna de o atenție sporită, ultima parte a volumului fiind dedicată acestei tematici. Deși în ultima perioadă abordarea acestui subiect a suferit o serie de schimbări, evident vizibile și în volumul de față, pare că metamorfoza este încă una incompletă. Analiza lui Conrad asupra siturilor din sud-vestul Germaniei este extrem de bine construită, dar concluziile, din care dorește cu obstinție excluderea unor concepte, dau totuși o senzație de nehotărâre. Tot aici Peresani aduce o contribuție complexă la cunoașterea Paleoliticului Mijlociu Final din Alpii Italiani. Acesta se echilibrează perfect cu analiza lui Moncel asupra văii Rhôn-ului, care de altfel încheie acest volum. Evoluția diferită a celor două zone este foarte interesant de urmărit.

Per ansamblu, lectura este una fluentă, dar apar pe alocuri și segmente mai dificil de parcurs, cauzate probabil de traducerea ulterioară în limba engleză, iar dacă unele capitole se puteau regăsi cu ușurință în oricare dintre cele cinci părți, pentru unul sau două ar fi fost poate mai potrivită includerea în celălalt volum al seriei. În ciuda acestor critici, minore altminteri, volumul este unul bine structurat și construit, fără dezechilibre cantitative majore, acoperind pe cât posibil cele mai importante tematici legate de mediul cultural al Neanderthalilor. Natura prin care sunt tratate subiectele, cu multe referințe la lucrări anterioare, face ca volumul să se adreseze cu precădere celor familiarizați deja cu bibliografia de specialitate privind această temă, devenind în același timp o lectură necesară pentru aceștia.

Elena Cristina Cordoș